

Előszó

Nietzsche filozófiája kezdettől az értelmezések legkülönbözőbb perspektíváit hívta és hívja elő. Sokféle Nietzsche létezik, fogalmazhatnánk kissé sommásan. Az Eszterházy Károly Főiskola Filozófia Tanszéke immár hatodik országos konferenciája egyfelől éppen ezért választotta témájául Nietzsche bölcséletét, illetve annak hatását. Az „Európa Nietzsche után” konferenciacím persze azt is jelzi, hogy nem pusztán szorosán vett szövegértelmezésekre indít, hanem mai létszituációink eszmei forrásvidékének feltárására is ösztönöz, egyúttal arra is, hogy számba vegyük, mennyiben változtatta meg (amennyiben persze „megváltoztatta”) Európa szellemi horizontját. A kötet írásai jól tükrözik a tudományos tanácskozás sokfelé elágazó jellegét. Nietzsche történelemfelfogását elemző tanulmányok éppúgy jelen vannak, mint a művészetfilozófiai, politikai filozófiai, morálfilozófiai megközelítések, vagy a magyarországi közvetlen, illetve közvetett hatástörténet (például Kerényi Károly, Hamvas Béla és Brandenstein Béla esetében). A recepciótörténeti jellegű gondolkodás azért is fontos aspektus, mivel ahogy a kötet egyik szerzője (Hévízi Ottó) utal rá, Nietzschének nem volt visszhangos jelenkora, így nagy reményeket fűzött az utókorhoz.

Az egri konferencia előadásainak sokszínűsége egyébként éppen azt a hermeneutikai szituációt jelzi, amelyet Heller Ágnes úgy jellemez a Nietzsche-recepció történeti alakváltozatait bemutató írásában, hogy ma tulajdonképpen a negyedik Nietzschéről van szó, de nincsenek vezéreszméink. Mindenesetre látható, hogy míg egy-két évtizeddel ezelőtt is Nietzsche inkább mint az ún. élet- és egzisztenciafilozófia radikális képviselője volt az elemzések tárgya nálunk, addig most nagyobb hangsúly kerül a nietzschei hatástörténet felmérésére, legyen szó Heideggerről, a hermeneutikáról, Spenglerről, Paul de Manról, Martin Buberről vagy a már jelzett magyar gondolkodókról, valamint a különböző ideológiai-politikai irányokból történő kisajátításokról vagy elutasításokról.

Persze Nietzsche értelmezéseinknek nem egyszerűen a tárgya, hanem bizonyos értelemben a szubjektuma. Talán ezért is szembetűnő a Nietzsche-reneszánsz. Amikor mintha az ő szemével mérnénk fel a huszadik és huszonegyedik századot, hogy megértsük a „létfeladás” és a „sorstalanság”, a „sivatag növekszik” létállapotát. *Megérteni* és nem mindenáron megváltani

akarni. Ahogyan Hévizi Ottó fogalmazta meg előadásában: „az ember ne csak elgondolja a relatívat, hanem elkezdjen gondolkodni benne”.

Rüdiger Safranski Nietzsche-könyvében rendkívül plasztikusan idézi meg főhőse alakját: „E könyv írása közben Caspar David Friedrich egy képe lebegett a szemem előtt: a Szerzetes a tengerparton. Egy alak áll itt égbolt és tenger irdatlan horizontja előtt. Elgondolható-e az irdatlan? Az irdatlan élménye nem emészt-e el minden gondolatot? Nietzsche ilyen szerzetes volt, aki tekintetét egyre az irdatlanra vetette, és mindig kész volt rá, hogy gondolkodásával alámerüljön a meghatározhatatlanba, majd újrakezdje azt, új alakzatokkal kísérletezve. Elhagyjuk-e az ész szilárdan megalapozott birodalmát, és kifussunk-e az ismeretlen nyílt tengerére, kérdezte Kant, és amellett szállt síkra, hogy maradjunk itt. Nietzsche azonban kihajózott.” (R. Safranski: Nietzsche. Ford. Györffy Miklós. Európa, Bp. 2002. 327–328. o.)

Vajda Mihály a konferencia nyitó előadásában hasonlóképp a létezés szakadékába beletekintő nietzschei gesztust hangsúlyozza: „Nietzsche vállalta a létezés szakadékába való beletekintés minden egzisztenciális kockázatát. Nietzsche ez méretett ki, ez volt testére szabott. Csakhogy a szakadékba tényleg beletekinteni nem lehet *emberi* testre szabott. Csak megtestesült istenek képesek rá, Dionüszosz és a Megfeszített. Nietzsche mégis elfogadta sorsát. Elméje szükségképpen elborult hát. Útja éppúgy követhetetlen – s miért is kellene őt feltétlenül követnünk? –, akárcsak Jézusé: Nietzsche önromboló képessége csak keveseknek adatott meg. De az ő nyomán mégiscsak elgondolhatjuk, hogy a véges ember, ha nem hunyja be a szemét, kénytelen legalább megpillantani e szakadékot, melyet betemetni, véges létezők, nem lehetünk képesek.”

Köszönet az előadónak, egyúttal e kötet szerzőinek, hogy írásaikkal segítettek dialogikus viszonyt kialakítani a különböző Nietzsche-értelmezések között. Egyúttal remélhetőleg a hazai Nietzsche-recepciót gazdagítják az itt megjelent tanulmányok.

Loboczky János